

Orwell Niçin Yazıyor?

Yirminci yüzyılın en önemli yazarlarından biri olan George Orwell, ülkesi İngiltere'den çok uzak bir yerde, Bengal'de doğdu. Otuzlu yaşlarında yayımladığı ilk romanı olan Burma Günleri'ni, Burma'da polis olarak görev yaptığı yıllardaki gözlemlerinin ışığında yazdı. Bu yıllardaki deneyimleri ve tanıklıkları, onun emperyalizm karşıtı bir düşünsel zemin edinmesini sağladı. İnsana rağmen insan için olduğu iddiasında bulunan sosyalizmi, kendi temel düşüncesi olmasına rağmen kıyasıya eleştirdi. Önce modern bir fabl niteliğindeki alegorik romanı Hayvan Çiftliği'nde (1945), daha sonra da bir diğer kült yapıtı Bin Dokuz Yüz Seksen Dört'te (1949) Sovyet totalitarizmini yerd. Orwell'in Hayvan Çiftliği sonrasında, Bin Dokuz Yüz Seksen Dört öncesinde söylediği sözleri aktarmak isterim: "Hayvan Çiftliği, ne yaptığının tamamen bilincinde olarak politik ve sanatsal amaçları bir bütünde kaynaştırmayı denediğim ilk kitap. Yedi yıldır roman yazmıyorum fakat çok yakında bir tane daha yazmayı umuyorum. O da bir başarısızlık olmaya mahkûm. Her kitap bir başarısızlıktır fakat ne tür bir kitap yazmak istediğimi açık bir biçimde biliyorum."

Her iki kitaptaki saçma atmosfer onun hakikate dokunmasının önünde bir engel teşkil etmek şöyle dursun, göstermek istediği dünyanın yanlışlarını ifşa etmesini sağlamıştır. Hayatın sözümlerine ona yüce idealler uğruna ketlendiği bir dünya belki de en çok Orwell'in tuttuğu ışıkla görünür olmuştur. Bugün Orwell denince akla gelen, "Bütün hayvanlar eşittir, bazı hayvanlar daha fazla eşittir." sözü totaliter dünyanın sahte eşitlik anlayışının da dökümü niteliğindedir. Yazınsal amacını, "1936'dan bu yana yazdığım ciddi eserlerin her satırı, doğrudan ya da dolaylı olarak totalitarizme karşı durarak yazıldı." sözleriyle ifade eder. Sel Yayıncılık, daha çok romanlarıyla tanıdığımız George Orwell'ı ilkin Kitaplar ve Sigaralar'ı daha sonra da "Neden Yazıyorum"u yayımlayarak okura bu büyük yazarı denemeleri üzerinden tanıma imkânını sundu.

Bu yazıda Orwell'ın Neden Yazıyorum yapıtı üzerinde durmak istiyorum. Kitap “Neden Yazıyorum, Aslan ile Tekboynuz: Sosyalizm ve İngiliz Dehası, Bir İdam ve Bir Fili Vurmak” adlı dört denemeden oluşuyor. Kanımca kitabın bir edebiyat okuru için en değerli denemesi “Neden Yazıyorum”. Ama hiç kuşku yok ki diğer denemeler de çok değerli biyografik bilgiler barındırmanın yanı sıra büyük yazarın düşünce dünyasını tanımak için çok önemli veriler taşıyor. Orwell, “Neden Yazıyorum”un hemen başında Borges’i hatırlatan bir bilgiyle henüz beş ya da altı yaşından itibaren büyüünce yazar olması gerektiğini bildiğini söylüyor. Orwell’ın sözleriyle devam edelim, “On yedi ile yirmi dört yaşlarım arasında bu fikirden caymaya çalıştıysam da bunu yaparken esas doğama zulmettiğimi ve er ya da geç yola gelip kitap yazmam gerektiğinin bilincindeydim.” Orwell henüz ilkokul yaşlarında hayatla arasına koyduğu mesafeyi sözcüklerle kurduğu yakınlıkla aşmış, dünyayla yaşadığı uyum sorunundan ise kendisine sözcüklerden bir dünya var ederek kurtulmuştur. Yazarın, “Geçmişimle ilgili tüm bu bilgileri veriyorum çünkü bir yazarın dürtülerinin ilk gelişimine dair bir şeyler bilmeden değerlendirilebileceğine inanmıyorum.” demesi bizim kendi yazarlarımızı ele alış biçimimize de ışık tuttuğu kanısındayım. Orwell, bu denemesinde çok kaba bir genellemeyle yazarın yazma sebebini “katıksız egoizm, estetik coşku, tarihsel itki ve politik amaçlar” şeklinde çerçeveler. Bu başlıklar altındaki belirlemeler oldukça dikkati çekici niteliktedir. Katıksız egoizm bölümünde yazarların insanlığın üst tabakasında yer aldığını ve ciddi yazarların, gazetecilere göre paraya daha az düşkün

olsalar da özünde daha kibirli ve benmerkezci olduklarını ileri sürer. Estetik coşku başlığı altında ise estetik dürtünün birçok yazarda oldukça düşük bir düzeyde olsa da bu arayışı kişinin değerli bulduğu, kaçırılmaması gerektiğini hissettiği bir deneyimi paylaşma tutkusuyla açıklar. Tarihsel itki bölümü yazının sorumluluğuna ilişkin zımni bir iddiayı da barındırır ve Orwell sözlerini, “Şeyleri oldukları gibi görme, gerçekleri bulma ve gelecek nesillerin kullanımını için saklama arzusu” cümlesiyle ifade eder. Politik amaçlar başlığında ise belki de yazın tarihinin en hararetli tartışma konusuna ilişkin olarak şu parlak belirlemede bulunur: “Hiçbir kitap politik eğilimlerden gerçekten bağımsız değildir. Sanatın politikayla hiçbir ilgisinin olmaması gerektiği fikrinin kendisi de politik bir tutumdur.”

Orwell denemenin sonunda neden yazdığının yanıtını oldukça özlü bir şekilde ifade eder. Kitap yazmayı acı verici bir hastalığın uzun süren nöbetleri gibi insanı bitirdiğini söyleyen Orwell, en koyu çizgilerle kendi edebî anlayışının altını çizer, “Dönüp eserlerime baktığımda, politik bir amacım olmayınca hep ruhsuz kitaplar yazdığımı ve ağdalı pasajlara, anlamsız cümlelere, süslü sıfatlara ve genel olarak saçmalığa kapıldığımı görüyorum.”

“Aslan ile Tekboynuz: Sosyalizm ve İngiliz Dehası”nda ise İngiliz ruhu ile sosyalizm ilişkisini irdelerken aslında gerçek devrimcilerin asla enternasyonalist olmadıklarını özellikle belirtir. Kitabın bu en uzun denemesinde Orwell, söz konusu yazıya Alman bombalarının sesiyle başladığını ve ikinci bölümü yaylım ateşi güdültüleri eşliğinde sürdürdüğünü söyler. Savaşta olma hâlinin sosyalizmi bir daha onarıla-

mayacak şekilde sakatladığını ve bir ders kitabında gerçekleştirilecek bir politikaya dönüştürdüğünün altını çizer. Orwell birçok büyük yazarda gördüğümüz, elbette Dostoyevski hariç, kendi ulusuna ilişkin sert ve acımasız hükümlere varmaktan çekinmez ve bu, “İngiliz entelektüellerinin son on yıldaki özel konumunun egemen sınıf aptallığının bir tür yan ürünü olduğu açık.” sözleriyle İngiliz entelektüel hayatını eleştirir. Orwell, İngiltere’deki ifade özgürlüğü meselesini de, küçük bir çarpıtmayla, şu kötücül yorumla değerlendirir, “İngiltere’deki ifade özgürlüğü kendisine duyulan saygıdan çok bunların bir önemini olmadığı yönündeki basit bir algıdan kaynaklanıyor.” Shakespeare hariç hemen hemen hiçbir İngiliz yazarının, elbette kendi dönemi için, tanınmıyor oluşunu İngilizlerin felsefe yeteneğinden yoksun oluşlarıyla ve düzenli düşünce sistemi ya da mantık kullanımının eksikliğiyle ilişkilendirir. 2007 yılında Nobel Edebiyat Ödülü’nü kazanan ve 18 Kasım’da 94 yaşında ölen Doris Lessing’in İçinde Yaşamayı Seçtiğimiz Hapishaneler adlı yükte hafif, pahada ağır kitabından gerek Orwell’ı gerekse de diğer yazarların yaşam ve yazı ilişkisini anlamamız açısından hayati değerde olduğunu düşündüğüm bir tespiti özellikle alıntılar isterim: “Yazarların doğaları gereği kitlesel heyecanlardan ve toplumsal koşullardan kopmayı daha kolay başardıklarını düşünüyorum. Sürekli inceleyen ve gözleyen insanlar, inceledikleri ve gözledikleri

şeylere karşı eleştirel bir tutum geliştirirler. Edebiyat günümüzdeki toplumların eleştirisidir çünkü bir ütopya tamamen bir hiç üzerinden yazılamaz.”

“Bir İdam” ve “Bir Fili Vurmak” denemeleri ise Orwell’ın Burma’daki polislik günlerden kalan deneyimlerinden oluşuyor. Her ne kadar Doğu’da doğmuş olsa da bu dünyanın tuhafıklarına, garipliklerine ötekileştirmeyen bir mesafeden bakar. “Bir Fili Vurmak”taki “Doğuda mesele, belirli bir mesafeden daima açık görünür; ancak olay yerine ne kadar yaklaşırsanız o kadar bulanıklaşır.” derken çok temel bir saptamada bulunur.

Bir yazar niçin yazar? Bu soruya bugüne değin verilen bütün fiyakalı yanıtlara rağmen doyurucu bir sonuca ulaşamamış olması belki de yazının, yazarın düşündüğünden çok daha aşkın amaçlar barındırdığı içindir. Yazının amacının bizatihi yazarını da aşması belki de onu esas, ilk muhatap olan yazar düzleminde bile yanıtsız kılıyor. Kesin bir yanıtı ulaşmak, verilen yanıtlar toplamına baktığımızda artık imkânsız kovalamaktan farksız bir durumda. Kalemin kâğıda değdiği ilk anla başlayan ‘İnsan neden yazar?’ sorusu belki de kalemin kâğıda değdiği son ana kadar yanıtsız kalacak ama biz ısrarla bu yanıtı kovalamayı sürdüreceğiz. George Orwell Neden Yazıyorum’da bu sorunun izini kendi yazarlık deneyimi üzerinde sürdürüyor.

Mehmet ÖZTUNÇ